

Iskold agent

Af Bent Blüdnikow, bbl@berlingske.dk, Søndag den 3. januar 2010, 22:30

Krigsbog. Det var ikke kun de kommunistiske lande, der sendte agenter til den anden side af Jerntæppet. Det gjorde vestmagterne såmænd også. En ny norsk bog »Iskold krig« fortæller om aktioner - også med dansk deltagelse - bag Jerntæppet.

Der er skrevet tunge bøger om Den kolde Krig og den sovjetiske trussel, men hvad lavede de vestlige efterretningstjenester bag Jerntæppet?

Det ved vi kun noget om, når en aktion gik galt, som da to danske agenter, udsendt af den danske militære efterretningstjeneste i 1987, blev arresteret i Polen. Dengang slap de to danske agenter med nød og næppe ud af Polen efter dansk pres, som den ene agent, Jens Ellekær, har fortalt i sin erindringsbog »Ved den usynlige front«.

Det har vakt opsigt i Norge, at en ny bog fortæller om norske aktioner bag Jerntæppet, for ifølge bogen var Norge aktiv med hemmelige operationer ind i sovjetisk magtområde. Den slags er der ingen vestlige lande, der reklamerer med. Bogen med titlen »Iskold krig« er skrevet af juristen Trond S. Paulsen og gengiver den norske agent Hoels aktiviteter for den militære norske efterretningstjeneste. Hoel er et dæknavn, og der er ingen kilder i bogen, som hviler på Hoels egen beretning til Trond S. Paulsen. Kan man stole på Hoel og Paulsens bog? Det har debatten handlet om i Norge, hvor flere eksperter har stillet sig positivt over for bogens troværdighed, men hvor der også er kritik.

I »Iskold Krig« skildres agent Hoel som en idealistisk ung mand, der samarbejder med den militære efterretningstjeneste og bliver sendt på efterretningsopgaver ind i Østlandene for at spionere. Altså ikke ulig Jens Ellekær og hans kammerat, der i 1980'erne var på opgaver i Østtyskland og Polen for den danske militære efterretningstjeneste.

Den hemmelige agent Hoels opgave var at søge oplysninger om militært isenkram i østlandene og Sovjetunionen, og »Iskold krig« beskriver, hvordan han af sin føringsofficer, med dæknavnet Reidal, sendes ind i Sovjetunionen for at få oplysninger om sovjetisk militær opbygning. Med sin fælles grænse til Sovjetunionen og sin strategiske placering var Norge dybt interesseret i oplysninger om Sovjetunionens hensigter i 1970'erne.

Bogen afslører, at en række aktioner blev foretaget i et samarbejde med amerikanernes efterretningstjeneste CIA. Hoel havde en tidligere karriere som militærmand, men for at blive agent fik Hoel instruktion i ukonventionel krigsførelse, hvilket omfattede ekstrem hård træning. Det var et ensomt job med stor risiko, og hvis noget gik galt, så ville det norske efterretningstjeneste benægte ethvert kendskab til ham.

Det var næppe nogen hemmelighed, at amerikanerne havde brug for et hemmeligt europæisk netværk, som CIA kunne samarbejde med. Den tidligere CIA-chef William Colby, der ledede CIA 1973-78, skrev i sin erindringsbog »Honorable Men« (1978), at »Et hemmeligt apparat er nødvendigt og det var min opgave at opbygge det i de skandinaviske lande.«

I det norske blad DN-magasinet, der har interviewet Hoel, efter at »Iskold krig« udkom, siger Hoel, at CIA var med i planlægningen af en række operationer, og at han jævnligt havde kontakt med folk på de amerikanske ambassader i de nordiske lande. En af de aktioner, Hoel fortæller om, gik fra finsk område ind i Sovjetunionen. Året var 1972, og i Finland mødte han den støttegruppe, der som ofte fulgte en agent. Aktionen blev kaldt operation Alakurtti, hvor Hoel skulle 75 km ind i sovjetisk område for at studere militære installationer. Han blev ikke observeret af russerne, og tilbage i Finland kunne han overlade sine informationer til sin amerikanske kontaktmand.

Hoels aktiviteter har også relevans for Danmark, for en af aktionerne tog udgangspunkt i Danmark og involverede en dansker fra den militære efterretningstjeneste og amerikanere fra USAs ambassade i København. I 1974 havde nordmændene fået oplysninger om, at Sovjetunionen havde bygget et nyt fartøj med revolutionerende ny våbenteknologi, der ville ændre magtforholdene i Østersøen. Det nye skib havde en ny type fremdrift, der gjorde den hurtigere end NATOs skibe, og dertil en ny type missiler, der kunne medføre atomsprænghoveder. Den norske militære efterretningstjeneste havde formodning om, at en prototype af det nye skib lå i nærheden af den sovjetiske havneby Kaliningrad.

Hoel blev indkaldt til møde i Oslo 2. april 1974 og fik anmodning om at gå videre med sagen. Snart blev en ansat på den amerikanske ambassade i Oslo koblet ind på sagen, og Hoel fik fra amerikanerne informationer om det sovjetiske skib. Folk i den norske efterretningstjeneste anbefalede Hoel at tage kontakt med folk i Danmark, hvorfra aktionen skulle tage udgangspunkt.

Hoel rejste derefter for amerikanske penge til Danmark og mødte sin kontaktmand i skikkelse af en officer Orring - hvis rigtige navn selvfølgelig ikke afsløres. Tillige blev en amerikaner ved navn Clarke fra USAs ambassade i København koblet på sagen, og han leverede kort og oplysninger. Planen var at finde skibet, der skulle ligge i nærheden af Kaliningrad, og fotografere det. Amerikaneren fra ambassaden kunne give Hoel NATO-papirer med oplysninger om det nye skib, og Hoel og Orring vurderede, at skibets gemmested

måtte være i nærheden af floden Oders udmunding i Østersøen.

Næste trin var at organisere en støttegruppe og praktisk planlægge, hvordan man skulle komme ind i sovjetisk område. En gruppe på fem mand blev etableret, og under navnet Timothy McBride skulle Hoel via Østtyskland og Polen rejse ind i Sovjetunionen. Aktionen blev sat i værk 23. maj 1974. Fra Danmark rejste Hoel og Orring til Hamborg og derfra videre til Goslar i Niedersachsen, hvor de mødte den pågældende gruppe, der skulle udgøre støttegruppen. En del af gruppen forblev i Tyskland, mens Hoel samt to af de andre mænd rejste videre med det påskud, at de var oliearbejdere på ferie, der ville se Østtyskland og Polen og derfra videre til Norge.

Mændene havde held til at komme ind i Østberlin og derfra gik turen videre gennem Østtyskland. Det lykkedes at komme ind i Polen, hvor de fandt et hotel i Szczecin (Stettin). Derfra drog Hoel ud i området omkring floden Oder. Efter flere dages togter op og ned langs floder i området lykkedes at identificere et krigsskib, der var det eftersøgte nye skib. Hoel tog fotografier af skibet, og derefter sneg han sig tilbage til hovedvejen, hvor han blev samlet op af en af sine hjælpere. Derfra gik det med båd fra Swinoujście til Ystad i Sverige, hvor han mødte Orring, og sammen tog de derefter til København. Fotografierne blev givet videre til den amerikanske ambassade i København.

Hvorfor har Hoel først nu fortalt om sine aktioner? Svaret gives i »Iskold krig«. I slutningen af 1970'erne blev Hoel fyret på gråt papir. Efter en mislykket aktion ønskede militæret ikke mere hans hjælp. Afskeden med føringsofficer Reidal var iskold, og der var ingen tak for indsatsen. Hoel giver nu, efter Murens fald, igen.

Som anmelder kan man konstatere, at bogen er spændende og vigtig. Bogen rører nemlig ved den aktive indsats bag Jerntæppet under Den kolde Krig, som normalt er omgærdet af dyb hemmelighed. Bogens troværdig er meget svær at vurdere. Men det må tælle til dens fordel, at flere norske historikere har anmeldt den positivt. Den supplerer fint den viden, som vi har fra Jens Ellekærs bog »Ved den usynlige front« og den svenske agent Gunnar Ekbergs bog »De ska ju ändå dö«, som blev udgivet i 2009 og igangsatte sagen om forfatteren Jan Guillou og dennes samarbejde med KGB.

Agent "Hoel" på livsfarlige missioner

Spændende spionberetninger om Den Kolde Krig med en dansk sidevinkel.

TROND S. PAULSEN:

ISKOLD KRIG

En norsk efterretningsagent bag Jerntæppet

344 sider, ill., 295 kr.

Ellekærs Forlag

Er udkommet

Den norske hemmelige militære tjeneste opererede ikke alene i Norge under Den Kolde Krig, men også bag Jerntæppet for at få kendskab til fjendens militære våben og militære installationer.

Det har været kendt siden midten af 1990'erne, at "sorte" norske operationer blev gennemført på sovjetisk territorium op til 1954, men denne bog beretter, at en norsk agent i 1970'erne (og vel også senere?) var inde i Sovjetunionen og tillige i Polen, Østtyskland og Tjekkoslaviet for at indhente oplysninger om bl.a. sovjetiske kampvogne og et nyt sovjetisk krigsskib, der blev skjult i et floddelta.

Hovedpersonen og hovedkilden er en norsk reserveofficer, "Hoel", som var specialtrænet til at udføre meget krævende opgaver bag fjendens linjer - opgaver, som den norske regering måske var uvidende om.

Advokat som forfatter

Bogens forfatter er en norsk advokat med et overordentligt stort kendskab til efterretningsvæsen. Han er tillige meget velskrivende. Det ser ud, som om han på eget ansvar har udsendt bogen uden at lade den norske efterretningstjeneste godkende indholdet.

Advokaten skriver dog, at der er lagt vægt på ikke at røbe oplysninger, som kunne skade »aktuelle norske eller allierede interesser«. Af den meget detaljerede beskrivelse må det være meget nemt for den norske tjeneste at se, hvilken agent der er tale om. Men han er jo for længst pensioneret.

Agenter likvideret

Det er elementært spændende at læse om nordmandens bedrifter på fjendtligt territorium. For en dansker forhøjes interessen af, at Danmark og en dansk efterretningstjeneste er involveret i en af operationerne. En amerikansk specialtjeneste deltog også og var måske opdragsgiver.

Det var ofte både fysisk og psykisk meget opslidende at være specialtrænet agent på mission. "Hoel" vidste, at hvis han blev fanget, var han prisgivet; han kunne ikke forvente nogen form for hjælp fra norske myndigheder, som ville slå hånden af ham og andre agenter.

Paulsen antyder, at norske agenter blev likvideret i Norge for at undgå, at hemmeligheder blev røbet. Der er også formodninger om likvideringer i Danmark.

Bogen fortæller også om hemmelige norske leveringer af kampvognsgranater til Israel under Jom Kippur-krigen i 1973.

BENT JENSEN

Offentliggjort 12.01.10 kl. 03:00

<http://kpn.dk/boger/article1943838.ece>